

Manacor ---», *BDLC* vii, 8; *puceria. Puceta. Pucim. Puçós. Puçot.*

Pugó, abans *pulgó* = cast. *pulgón*, d'un derivat **PULICONE(M)* que potser ja va formar-se en el llatí vulgar hispànic tardà, car també es troba en el portuguès *pulgão*: 'munició de petits insectes hemípters negres, que ataquen les vinyes, els fruiters etc.': «*pulgó* que rosegava les vinyes: *brunchus*» (lleg. *bruchus*), Busa-N.; per comparació de forma, s'aplica a una erupció de molts pics negres a la pell, símptoma precursor de la pesta, com explica el *Libre de la Peste* del Dr. J. R. Moix, de Girona (1587), citat pel *DAG.*; així ja en Ausiàs: «Sí co-l malalt, que no 'ntén los senyals / de l'accident, e pensa qu' està bé, / e veu *pulguó*, que prestament li ve, / o àls peyor, que-l descobre sos mals: / ne pren a me, com amar ja no cuyt, / per ignorar lo que d'ins Amor port ['allò que l'amor porta o treu de dintre meu']; / e veig senyal, cert, d'amor, com la mort, / que lo meu cor de amar no sta buyt» (CII, 179, amb la variant moderna *pugó* en el ms. H); «*pulgó*: *brucus*», OPou (*TbPu.*, 89). «--- Comprat una torre --- Tindríem una pomera, un albercoquer, un taronger ---. —Hi ha el *pugó* —va dir ell ---», Rusinyol (*L'Auca del Sr. Esteve* III, § 3, 217).

Des de criatura n'he vist, i me l'han anomenat *pugó*, a les hortes dels afores a Bna. «Quin *pugó* per no deixar créixer les fulles, ni badar les flors, de l'arbre de l'amor», NOLLER (*Pilar Prim*, O. C., p. 176). Crec haver-ho sentit llavors en forma vacil·lant, com a masculí i femení, que és com ho usà Coromines: «nosaltres clavàvem en aquell indret la vista insistent, alegres de veure aquelles miniatures remenudíssimes d'homes que treballaven en llibertat: a la punta del port s'hi veia com una *pugor* que 's remenava ---», *Presons Imag.*, p. 140 (ja així a l'autògraf). En el Priorat em deien que «les melitxes són unes formigues que deixen el *pugó*, que es menja els préssecs i les ametlles» (Gratallops, 1936).

N'hi ha diverses variants fonètiques; amb *l* > *r*: «els pollets buscant cuquets y *purgó*, y picant les herbetes», MGadea (*T. del Xè* I, 300). Hem vist que hi hagué vocalització *puuce* > *puça*, i també es passà aquí per *puugó*, que a la Costa Brava es diferencià en *puagó*: «*peiximinuti* --- això és *puagó marí*», Ruyra (*Pinya de Rosa* I, 30). I en el Baix Segre, potser des de data mossàrab es conservaria *pulegón*, amb la *u* àrabica ambigua entre *o/u*, després ultracatalanitzat com *pollegó* 'pugó de l'hortalissa' (Massalcoreig, 1935); en forma semblant continua cap a Aragó: *polecon* cap a Alquézar (Arnal Caveró); *polegon* a Benasc (Ballarín, *Dicc. Ben.*). També *puec* i *pugona* (*AlcM*). *Apugonar*; *empugonar*. *Apuagonar*. *Apluonar-se*.

Cosa semblant porta el nom simple *bal. pulç* > *puys*, d'on *puç* sing. regressiu, com encapçalava *AlcM* el seu article; ja Moll donava *puu* m. «animaló molt petit que se fa per dins l'alga morta i serveix per esca» (*AORBB* II, 342; id., *BDLC* XII, 361). També jo vaig sentir *puç* amb diftong ben perceptible, a la costa de Campos: «*es púç* s'aferra a la xarxa i mos serveix per grumetar» (1964); «*es púç* i ets arriets són com un gambó»

(gambes minúscules) a la de Son Cervera (1964). A Eivissa ja no és diftong: «*es pú* és un cuquet petitíu, que es menja tot el peix» (Penya d'Eivissa, 1963). Derivat: «*puater*: el qui fa, això és, aplega, *puu*», *BDLC* VI, 137. Diminutiu: «aquests catalanistes ab qui he parlat, que no són gamba ni *puató*, sinó peix gros, m'han sostengut que el Rey --- i el Govern han mester *La Lliga* com el pa de cada dia», AMAlcover (trontollen els pilars socials, horror: *BDLC* XI, 195). Men. «*puós*, o *empussegat*, que s'espluga», Camps Merc. (*Folk.* I, 270).

Empucegat men. (supra). *Espuglar* 'espuçar, llevar la menjança', junt amb el cast. i port. *esplugar*, per al qual podem postular un ll. vg. **EXPULICARE*, car és quasi també (sense EX-) l'ètimon del roms. *purecà* i el sard *puligare* 'netejar'; i en català presenta, en part, transposició de la -L- (el *REW*₃ ha suprimit a tort l'article 3058 **EXPULICARE* del *REW*₁): «un hermità hac stats 40 anys en ermitatge, en lo qual hac duya molta aspre vida; un jorn s'esdevenc que lo ermità *splugave* son cilici, e viu-se molt magre e molt turmentat per la gran afflictió que feya», Lluïl (*Merav.*, *NCL* I, 89). StVicentF conservava la -L- en el lloc etimològic: «Plató hun dia anava vora la mar, e uns pescadors *esplugaven-se*, e ell dix: —Teniu-ne molt?— E ells responeren: —Quotquot cepimus non habemus, et quotquot non cepimus habemus— --- Ell o deye per lo peix, si-n havien pres molt, e aquells enteneren-ho dels polls» (*Serm.* II, 56.24).

Però més generalment hi ha la transposició, com en molts llocs: «*esplugar*: pentinar criatures, netejar-los lo cap» (JBru, *Priorat, Misc. Folk.* Aràbia, 160). Men. *s'espluga* 'es lleva les puces' (supra); «posen matapoll a les gàbies perquè així no s'ha d'*esplugar* (els pardals)», Lutxent (1962); també aplicat a objectes més grandets: «Per Sant Lluç - nesples *esplug*», Camps Merc. (*Folk.* Men. I, 281). 'Escorcollar' (*BDLC* XII, 230). «Els verdums, en els caps de brot dels roures, *esplugavan* al sol ses daurades panxes, tot deixant anar ses melodioses carretilles», MrnVayreda (*Sang Nova* I, iii, 19); *espluga* 'llevar els polls (i puces)' a Calaceit, Maella i Favara (Casac. 1923).

Espugament 'escorcoll': «per aclarir-ho emprèn el Dr. Guarnerio un *esplugament* ben arreu del llenguatge de tal obreta», *BDLC* VI, 159.

CPR.: *Espugabou*: «Quin Déu vos sal? / Tenim hostal / de lits fornit? / Digau, marit: / Cinc cavalcans, / orats, galans, / *espluga-bous*, / ¿Per quins cinc-sous / los acolliu?», JRoig (*Spill*, 1935, veg. el comentari de Chabàs). «*Espugabou*: crex», OPou (*TbPu.*, 44). *Espugabóus* nom general, també conegut act, del moixó o ocell que en valencià es diu, més particularment *orobal*, i al Palmar *baoret*, 1962.

Espuçar; *espuçador*; *espuçament*; *espuçada*. *Despuçar*.

1 «Un torn ab sa *puusa* e ab son banc» en un inv. de Cervera de 1373 (*BABL* VI, 203). Però no sé si realment es tracta del nom tècnic d'una peça del banc de torner, comparada amb la menudesa d'una puça; o si és un manlleu del francès, derivat de